

Tdh/Fabrice Crégut

Проект FOCUS е съфинансиран от програма „Права, равенството, гражданство“ на Европейския съюз

FOCUS Стандарти

Индивидуалната оценка – врата към ориентирано към децата правосъдие

Focus
Working together for children in criminal proceedings

CHILD CIRCLE
Child Rights Centre
DEFENCE for CHILDREN
SAPI
Terre des hommes
Helping children worldwide.

Проект FOCUS е съфинансиран по програма „Права, равенство и гражданство“ на Европейския съюз (2014-

Стандарти фокус: индивидуална

оценка – врата към ориентирано към децата правосъдие” Инструментът за самооценка представя възгледите само на автора и е негова/нейната отговорност. Европейската комисия не поема никаква отговорност за използването на информацията, която съдържа.

Съдържание

Благодарности 4

За проект FOCUS 5

Въведение 7

Как стандартите по проект FOCUS могат да ви помогнат във вашата работа? 8

Форма на стандартите 8

Обща информация за стандартите: преглед на процесите на изготвяне на индивидуална оценка 10

Индивидуалната оценка – накратко 10

1.1 Профил: Закони и насоки: 11

1.2 Профил: Основните елементи на процеса за провеждане на индивидуални оценки се отнасят до следното: 11

1.3 Профил: Системата, която е в основата на процеса на индивидуална оценка 14

1.4 Профил: Индивидуалните оценки от гледна точка на практикуващите специалисти 15

1.5 Профил: от гледна точка на детето 15

Децата, за които се отнася изискването за изготвяне на индивидуална оценка включват: 16

Стандартите по проект ФОКУС 17

Представяне на стандартите 17

Стандарт NO 1. Холистичен и Цялостен 17

СТАНДАРТ No. 2 Приобщаващ 17

Стандарт No. 3 Ангажиращ 17

Стандарт No. 4 Ориентиран към детето процес 17

Стандарт No. 5 Непрекъснат и навременен 18

Стандарт No.6 Мултидисциплинарен подход и подход на сътрудничество 18

СТАНДАРТ No. 7 С добро качество 18

СТАНДАРТ No. 8 Адекватно ресурсно обезбечен и устойчив 18

СТАНДАРТ No. 9 Ориентиран към въздействие 18

Стандарт No. 10 Ориентиран към напредък (Допринася към ученето) 18

Стандарт № 1: Холистичен и цялостен 19

Показатели 19

Стандарт № 2 Приобщаващ 21

Показатели 21

Стандарт № 3: Ангажиращ 23

Показатели 24

Стандарт № 4: Ориентиран към детето процес **25**
Показатели: 25

Стандарт № 5: Непрекъснат и навременен **26**
Показатели 26

Стандарт № 6 Мултидисциплинарен подход и подход на сътрудничество **27**
Показатели: 28

Стандарт № 7 С добро качество **29**
Показатели: 29

Стандарт № 8 Адекватно ресурсно обезпечен/устойчив **30**
Показатели: 30

Стандарт № 9 Ориентиран към постигане на въздействие **31**
Показатели 31

Стандарт № 10 Ориентиран към постигане на напредък (допринася за ученето) **33**
ПОКАЗАТЕЛИ 33

Благодарности

Настоящите стандарти са разработени по проект FOCUS и са част от ресурсите на проекта. Тази версия е разработена за пилотния процес, който ще се проведе във ФОКУС през 2021 г. в България, Холандия, Сърбия, Румъния и Гърция. Възнамеряваме да натрупаме и отразяваме знания и ресурси, свързани със стандартите по време на проекта и да публикуваме окончателна версия, след като проектът приключи през 2022 г.

Ребека О'Донъл (Child Circle), пое водеща роля в разработването на стандартите, като същевременно получи ценен принос от експертите на FOCUS Силвия Рандацо, експерт по детско правосъдие, Annemieke Wolthuis, изследовател, медиатор и обучител Мариама Диало, регионален програмен мениджър „Достъп към правосъдието“, Регионален офис на Terre des hommes за Европа и Оринда Жони, регионален координатор на проекта FOCUS и нашите партньори – Център за права на детето (Сърбия), Defense for Children (Нидерландия), Институт по социални дейности и практики (България), Terre des hommes - Гърция и Terre des hommes - Румъния.

За проект FOCUS

Проект FOCUS[1] (2020-2022) е финансиран от Европейския съюз проект, който има за цел да насърчава и подкрепя прилагането на правните задължение на ЕС за провеждане на **индивидуална оценка на нуждите и обстоятелствата на деца, въвлечени в наказателни производтсва като жертви, извършители или заподозрени.** Тези задължения са част от три директиви на ЕС, касаещи борбата с сексуалното насилие и сексуалната експлоатация[2], правата на жертите на престъпления[3] и процесуалните гаранции[4] в зависимост от тяхното транспониране, понякога частично в националмното законодателство.

Крайната цел на проекта е да подкрепи правосъдието, насочено към детето, и да гарантира, че децата в контакт със закона, като жертви и като нарушители, получават индивидуални грижи и имат достъп до персонализирана подкрепа и отговор, включително чрез процеси на възстановително правосъдие. Партньорите на ФОКУС виждат прилагането **на всеобхватен и мултидисциплинарен процес на индивидуална оценка като вход към правосъдието, насочено към детето**. Фокусът е насочен по-специално към:

1. Да избради систематични практики за индивидуална оценка с по-често приложение при деца, участващи в наказателни производства.
2. Да надгради знанията, капацитета и уменията на професионалистите в младежкото правосъдие относно стандартите, инструментите, процедурите и процесите при използването на мултидисциплинарна индивидуална оценка с деца в наказателното производство.
3. Да изгради знанията и капацитета на децата относно техните права в системата на наказателното правосъдие и овластяване на децата да бъдат агенти на промяната и застъпници за правосъдие, насочено към детето.

Проектът фасилитира ученето чрез международен взаимен обмен на практики между петте целеви страни: България, Гърция, Сърбия, Румъния и Холандия. Партньорите на FOCUS идентифицираха пропуски между теорията и практиката при прилагането на индивидуални практики за оценяване, пропуски, които бяха преодолени чрез предоставяне на професионалистите на нови практически инструменти и ресурси за прилагане и систематизиране на процеса и практиката на индивидуална оценка в техните страни.

Основните разработени инструменти и ресурси на FOCUS са:

1https://tdh-europe.org/our-work/focus-on-my-needs-working-together-for-children-in-criminal-proceedings-/7144
2 Директива 2011/93/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета
3 Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета
4 Директива (ЕС) 2016/800 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 година относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство

1. Стандартите FOCUS: предоставят ръководни принципи за извършване на индивидуални оценки за деца, участващи в наказателни производства, включително зачитане на Хартата на основните права и Конвенцията на ООН за правата на детето (инструмент)
2. Инструментът за саморефлексия на стандартите FOCUS: придружава стандартите FOCUS и подпомага заинтересованите страни и професионалистите в осмислянето на това как стандартите се прилагат или могат да бъдат прилагани по-добре в тяхната практика или в техните национални системи (инструмент).
3. Инструментът за проучване FOCUS: помага на заинтересованите страни да преразгледат състоянието на развитието на индивидуалните процеси на оценка (инструмент)
4. Референтната таблица FOCUS за напредък помага на заинтересованите страни да идентифицират действия за постигане на подобрения (инструмент)
5. Инструментът за пилотно планиране FOCUS: помага на заинтересованите страни да планират пилотни дейности за подобряване на индивидуалните процеси на оценка (инструмент)
6. Резюме на изследване в Европа на FOCUS за индивидуална оценка с деца (ресурси)
7. Международни стандарти по правата на човека, приложими към индивидуалните практики за оценка (ресурси)
8. Въпроси и отговори за индивидуална оценка – портал към правосъдие, насочено към детето: ключови концепции и често задавани въпроси (ресурси).
9. Материали по FOCUS за подобряване на капацитета са: наръчник за обучение, техническа платформа, модули за електронно обучение

Въведение

Законодателството на ЕС въвежда с директиви за извършване на индивидуални оценки на обстоятелствата и нуждите на деца жертви, деца, заподозрени или обвинени в престъпление.

Законодателството на ЕС определя ключовите елементи на задължението, но не конкретизира от кого или как следва да се провеждат тези оценки. Задача на държавите членки, когато изпълняват тези задължения на национално равнище, е да определят формата и начина на изготвяне на оценките. Във всички случаи обаче, при изготвянето на оценките трябва да се гарантира, че в националните системи и практики е заложено изпълнението на зададените в законодателството на ЕС ключови елементи.

В тази връзка бяха разработени стандартите по проект FOCUS, които да служат като ръководни принципи за изготвяне на индивидуални оценки на децата, участващи в наказателни производства, в съответствие със законодателството на ЕС, включително съобразени с Хартата на основните права и Конвенцията на ООН за правата на детето.

Стандартите осигуряват основа за по-добро разработване и изпълнение на националните процедури и практики за изготвяне на оценка. Това са общи стандарти, на които националните процеси за изготвяне на индивидуална оценка следва да отговарят, независимо от различията в моделите/подходите в различните страни. Стандартите са разработени с оглед прилагането им към различни модели, с необходимата гъвкавост и оказване на съдействие за практически напредък, а не дават просто абстрактни насоки. Те могат да бъдат използвани с придружаващ инструмент за самооценка, който дава възможност на специалистите да видят до каква степен тяхната собствена практика и тяхната роля може да допринесе за изпълнението на тези стандарти. Това ще се използва при пилотното прилагане за осигуряване на обратна информация и разработване на препоръки за изменения.

Доколкото е възможно стандартите съдържат препратки към инструменти и ресурси, установени при проучването за целите на проект FOCUS, проведено в държавите партньори и европейския преглед по проект FOCUS. Надяваме се, че по време на пилотното прилагане партньорите ще продължат да допълват тези препратки. Националното законодателство, политики и практики по отношение на прилагането им в една държава членка могат да бъдат ценен източник на идеи за другите държави.

Ресурси, които мога да се използват за разработването на стандартите:

- Стандарти за качество по програма Promise https://www.childrenatrisk.eu/promise/wp-content/uploads/sites/4/2018/04/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf
- Настойничество ProGuard guardianship PAS
- PAS : https://www.egnetwork.eu/wp-content/uploads/2019/10/PAS-tool.pdf
- По какъв начин може да бъде използван и приложен пилотно инструментът PAS и с какви резултати: https://www.egnetwork.eu/wp-content/uploads/2019/10/Pilot-PAS-Report.pdf

Как стандартите по проект FOCUS могат да ви помогнат във вашата работа?

Най-общо казано, стандартите могат да послужат, за да подпомогнат институциите и практикуващите специалисти, както при разработването на процеси за извършване на индивидуални оценки, за тяхното привеждане в съответствие с правата на децата, така и за да се гарантира, че правата на децата са реализирани, а потребностите им - удовлетворени.

Следователно стандартите могат да се използват по редица различни начини, включително:

i. за обучение на специалисти;
ii. за оценяване на какъв етап се намира разработването на системи за индивидуална оценка и къде може да са необходими подобрения;
iii. за оказване на подкрепа на специалистите да работят заедно за изграждане на процесите за изготвяне на индивидуална оценка;
iv. за оказване на подкрепа на лицата да изпълняват по-добре своята роля при изготвяне, допринасяне за или използване на индивидуална оценка;
v. за подпомагане на заинтересованите страни при обмена на знания и информация между държавите.
vi. За подкрепа на специалистите в тяхната работа, в провеждането, приноса или приложението на индивидуална оценка
vii. за обучение за професионалисти
viii. за подпомагане на мониторинга на индивидуалните процеси на оценяване
ix. за подкрепа на заинтересованите страни в споделянето на знания и информация между страните

Стандартите могат да се използват постоянно, като дават възможност за постигане на постепенен напредък, както и могат да послужат като рамка за по-нататъшен обмен на национални процеси.

След приключване на проекта, стандартите могат да осигурят рамка за обмен на полезни национални практики. Ако периодично се преразглеждат, те могат да се използват за по-нататъшно натрупване на добри практики.

Форма на стандартите

Стандартите имат следната форма:

1. Принцип (ключов термин) и стандарт (представяне на принципа, формулирано от гледна точка на правата на детето)
2. Обосновка (описание на обосновката на стандарта)

3. Показатели (поредица от показатели, показващи различни начини, по които стандартът може да бъде изпълнен, като се вземат предвид различни модели, това може да се извлече от проучването.

Ние се стремим стандартите да се превърнат в жив документ. Индикаторите могат да продължат да нарастват при бъдещи ревизии на този документ и могат да бъдат допълнително организирани в различни категории, включително (i) ангажименти и приемане на международните стандарти за правата на човека (структурни показатели), (ii) усилия на практика, които се прилагат направени за изпълнение на задълженията, произтичащи от стандартите (индикатори на процеса) и (iii) индикатори, които помагат за измерване на резултатите от тези усилия (индикатори на резултата). Надяваме се също да добавим препратки към полезни ресурси, включително от забележителни закони, политика и практика.

Преди представянето на стандартите е направен преглед на процесите за изготвяне на индивидуална оценка, със специално позоваване на ключовите елементи на самата индивидуална оценка, както и на общите мерки, които трябва да бъдат налични, за да се гарантира, че индивидуалните оценки се провеждат и използват правилно. В допълнение, извеждаме накратко проблемите на специалистите и децата, които възникват във връзка със, и които могат да бъдат преодолени с индивидуална оценка.

Обща информация за стандартите: преглед на процесите на изготвяне на индивидуална оценка

Индивидуалната оценка – накратко

Съгласно правото на ЕС и международното право индивидуалните оценки включват преглед на индивидуалните обстоятелства на детето, участващо в наказателното производство, независимо дали като жертва, заподозрян или обвиняем с цел да се определи (i) какви специални процесуални гаранции са необходими в хода на наказателното производството и (ii) какви специални мерки са необходими, за да се реагира на положението на детето (потребностите по отношение на социалната закрила/закрилата на детето).

Процесът на изготвяне на индивидуална оценка е основното средство, за да се гарантира, че най-добрият интерес на детето трябва да бъде първостепенно съображение при всички действия, свързани с детето, както изисква законодателството на ЕС и международното право.

Добрата практика и международните насоки в областта на детското правосъдие подчертават важното значение на ориентирания към детето мултидисциплинарен и междуведомствен подход за управление на случай.

Това подкрепя координацията на двата вида отговорност, които държавата поема едновременно, когато се разглежда случай на дете – по отношение на съдебното производство, в което детето участва, и по отношение на опасенията за благосъстоянието/закрилата на детето, които произтичат от неговото положение.

Индивидуалните оценки трябва да се основават на и да допринасят за ориентираните към децата, мултидисциплинарни и междуведомствени подходи.

1.1 Профил: Закони и насоки:

Законите на ЕС въвеждат задължение за изготвяне на индивидуална оценка. Те определят ключовите елементи на оценката, но не уточняват кой трябва да я извършва или как. При изпълнението на това задължение, държавите членки са тези, които определят начина на провеждане на оценките.

Основни закони:

Член 22 от Директива 2012/29/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления

Член 7 от Директива (ЕС) 2016/800 относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство

Приложение 1 съдържа преглед на задълженията, съгласно европейското и международното право относно индивидуалните оценки, както и препратки към съответните насоки по този въпрос, по-специално, съдържащи се в общите коментари на Комитета на ООН по правата на детето и на Европейската комисия.

1.2 Профил: Основните елементи на процеса за провеждане на индивидуални оценки се отнасят до следното:

От задълженията за предприемане и използване на индивидуални оценки на обстоятелствата и потребностите на децата съгласно законодателството на ЕС можем да изведем следните ключови елементи, които формират всеки процес на провеждане и използване на индивидуална оценка

Каква е целта на оценката?

- Да гарантира, че децата могат да се ползват от процесуалните си права съгласно директивите на ЕС;
- Да гарантира отчитането на специалните потребности на децата от гледна точка на закрила, образование, обучение и социална интеграция (Директива относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми);
- Да установи и да отбележи в съответствие с процедурата за протоколиране в съответната държава членка такава информация за индивидуалните черти на детето и конкретните обстоятелства, свързани с него, която може да се използва от компетентните органи, когато: а) решават дали да бъде предприета конкретна мярка в полза на детето; б) преценяват целесъобразността и ефективността на всякакви мерки за процесуална принуда по отношение на детето; в) вземат решение или предприемат действие в хода на наказателното производство, включително при постановяването на присъдата. (Директива относно процесуалните гаранции);

- За да се определят специфичните им нужди от защита и да се установи дали и до каква степен те ще се ползват от специални мерки в хода на наказателното производство (Директива относно правата на жертвите, децата жертви);
- Да включи децата в процеса с оглед те да получат възможност по-добре да участват в производството като цяло.

Кой използва оценката и с каква цел?

- Компетентните органи, когато а) решават дали да бъде предприета конкретна мярка в полза на детето; б) преценяват целесъобразността и ефективността на всякакви мерки за процесуална принуда по отношение на детето; в) вземат решение или предприемат действие в хода на наказателното производство, включително при постановяването на присъдата (Директива относно процесуалните гаранции)
- Да се допълни за правата на жертвите
- В различните държави различни органи могат да допринасят за решенията, да участват във вземането на решения и изпълнението им. Понякога за това е необходима съвместна работа на няколко ведомства.
- Важно е да се отчете, че индивидуалната оценка е много важна и за лицата и специалистите, подпомагащи детето, като например неговия юридически съветник, членовете на семейството и настойниците, в случаите, когато са включени и те.

Кой провежда оценката?

- Процесът се задейства при стартиране на наказателно производство (процесуални гаранции, права на жертвите)
- Провежда се от квалифицирани служители, като се следва, доколкото е възможно, мултидисциплинарен подход (Директива относно процесуалните гаранции)
- Не се посочва (потвърждава директивата относно правата на жертвите)

Какъв е обхватът на оценката?

- Обръща внимание на личността и степента на зрелост на детето, на неговата икономическа, социална и семейна среда, както и всякакъв друг конкретен белег за уязвимост; обхватът и съдържанието на индивидуалната оценка могат да са различни в зависимост от обстоятелствата по случая, мерките, които могат да бъдат предприети, ако детето бъде признато за виновно в извършването на престъплението, в което е обвинено или заподозряно, както и дали на детето е била изготвена индивидуална оценка в близкото минало. (Директива относно процесуалните права)
- Особените обстоятелства на всяко отделно дете жертва, като се отчита надлежно мнението, нуждите и опасенията на детето. (Директива относно сексуалното насилие)

Каква е ролята и какви са правата на детето?

- Активно участие на детето; носителят на родителска отговорност или друго подходящо пълнолетно лице и/или квалифициран специалист (Директива относно процесуалните гаранции)
- Активно участие на жертвите, като се вземат предвид техните желания, включително когато жертвите не желаят да се ползват от специалните мерки (Директива относно правата на жертвите)
- Отчита се мнението, нуждите и опасенията на детето (Директива относно сексуалното насилие над деца)

Кога се извършва оценката?

- На възможно най-ранен етап на производството и преди повдигане на обвинението, с изключения; ако елементите, които стоят в основата на индивидуалната оценка, се променят значително, държавите членки гарантират актуализирането на характеристиката по време на цялото производство; (най-късно ...) (Директива относно процесуалните гаранции)
- Жертвите следва да получават навременна оценка; когато елементите, които са в основата на индивидуалната оценка, са се променили значително, оценката следва да се актуализира в хода на производството (Директива относно правата на жертвите)
- Следва обаче да бъде възможно повдигане на обвинение при липса на индивидуална оценка, при условие че това е в най-добрия интерес на детето. Такъв би могъл да бъде случаят например, когато детето е задържано в рамките на досъдебното производство и изчакването на изготвянето на индивидуалната оценка ще удължи ненужно срока на това задържане.

Изключения

- Съгласно Директивата относно процесуалните гаранции държавите членки следва да могат да предвидят дерогации от задължението за изготвяне на индивидуална оценка, когато такава дерогация е оправдана при обстоятелствата по делото, като се отчитат, inter alia, тежестта на престъплението, в което е обвинено или заподозряно детето, и мерките, които биха могли да бъдат наложени, ако детето бъде признато за виновно за това престъпление, при условие че дерогацията е съвместима с най-добрия интерес на детето.
- В този контекст всички относими елементи следва да се вземат под внимание, включително дали в близкото минало е изготвяна индивидуална оценка на детето в рамките на наказателно производство или дали случаят може да бъде разгледан без повдигане на обвинение.

Заключение

Въз основа на горните елементи, стандартите по проект FOCUS разглеждат индивидуалната оценка не като еднократна стъпка, а като **процес**, който се провежда по мултидисциплинарен начин, и който се използва от множество различни специалисти, участващи в изпълнението на отговорностите, свързани с детето, в хода на цялото наказателно производство.

Разглеждайки тези елементи както по отношение на децата жертви, така и на децата, заподозрени и обвинени, виждаме, че процесът на изготвяне индивидуална оценка може да се ръководи от едни и

същи общи принципи, като може да се използва за всички деца, участващи в съдебното производство, независимо в какво качество.

В основата на всеки процес на индивидуална оценка е необходимостта вниманието да бъде насочено върху ситуацията на детето, да му се даде възможност да се ползва от процесуалните си права, а на различните участващи ведомства и специалисти да се осигури необходимата информация за вземане на решение за и прилагане на необходимите специфичните мерки.

1.3 Профил: Системата, която е в основата на процеса на индивидуална оценка

To fulfil the obligation of undertaking and using individual assessments, a system should be in place, and its elements should include:
За да се изпълни задължението за изготвяне и използване на индивидуални оценки е необходимо да има налице система, включваща следните елементи:

1) закон (ясно задължение)
2) процедури (определящи кой, кога, как, какво, къде и с каква цел)
3) протоколи за координация (тъй като процесът на индивидуална оценка обикновено разчита на различни действащи лица, работещи заедно за провеждане на, допринасяне за и последващите действия съгласно индивидуалната оценка)
4) инструменти и практики (като напр. инструменти за управление на случай или контролни списъци);
5) квалифицирани специалисти (обучение);
6) специфични ресурси (напр. специфични случаи и потребности);
7) механизми за отчетност, наблюдение и преглед.

Допълнителни материали

Общ коментар № 5 на Комитета на ООН по правата на детето, относно общите мерки за изпълнение на Конвенцията за правата на детето (вижте по-нататък Инструмента за ФОКУС за идентифициране на състоянието на развитие на отделните процеси на оценяване)

1.4 Профил: Индивидуалните оценки от гледна точка на практикуващите специалисти

Специалистите, които участват в изготвянето, или са засегнати от или използват индивидуални оценки включват:

- полицейски служители;
- юристи;
- социални работници;
- прокурори;
- съдии;
- специалистите, провеждащи разпити в хода на наказателното производство ;
- пробационни служители;
- здравни специалисти (включително лекари и психолози);
- лицата, работещи в центровете за задържане в рамките на досъдебното производство;
- лицата, работещи в институциите, в които се изпращат децата;
- лицата, ангажирани в предоставянето на услуги на децата.

Въпроси по отношение на индивидуалните оценки, които са от значение за специалистите може да засягат следното:

- Как мога да допринеса, да проведа или да използвам оценката, за да помогна да детето да се ползва от правата си?
- Какво трябва да знам по отношение на отговорностите/влиянието което имам върху положението на детето? (напр. за процедурите/процесуалните гаранции/резултатите)
- Как получавам информация за потребностите и ситуацията на детето?
- Каква роля имам по отношение на индивидуалната оценка, дали аз трябва
  - да провеждам оценка;
  - да допринасям за оценката;
  - да помагам на детето по време на провеждането на оценката;
  - да посрещам специалните потребности на конкретното дете по време на провеждане на оценката (напр. преводач);
  - да актуализирам оценката на по-късен етап от производството;
  - да използвам оценката;
  - да работя с други специалисти, за да използвам оценката.

1.5 Профил: от гледна точка на детето

Децата, за които се отнася изискването за изготвяне на индивидуална оценка включват:

- деца жертви;
- деца, за които е възможно да са жертви;
- деца, които са заподозрени;
- деца, които са обвинени.

Въпроси по отношение на индивидуалните оценки, които са от значение за децата, може да засягат следното:

- Информиран(информирана) ли съм?
- Имам ли подкрепа? От кого и по какъв начин?
- Отчетени ли са специалните ми потребности във връзка с предприемането на оценка?
- Потърсиха ли моето съгласие да участвам и да взема отношение?
- По какъв начин мога да участвам?
- В каква степен процесът на оценка е съобразен с интересите на детето?
- Изслушва ли се моето мнение?
- Зачита ли се моето мнение?
- Имам ли достъп до информацията, която се отнася до мен?
- Как се зачита неприкосновеността на личния ми живот?
- Как оценката гарантира, че мога да се ползвам от правата си?

Стандартите по проект ФОКУС

Представяне на стандартите

Стандарт NO 1. Холистичен и Цялостен

Независимо дали в качеството им жертви или обвинени или заподозрени, децата, участващи в наказателни производства се ползват от индивидуална оценка на всички свързани с тях обстоятелства, изготвяна с цел предприемане на необходимите мерки за посрещане на всички техни потребности по време както на наказателното производство, така и на производството по линия на благосъстоянието/закрилата на детето, които производства са следствие от извършеното престъпление.

СТАНДАРТ No. 2 Приобщаващ

Процесът на провеждане и използване на индивидуална оценка се адаптира при необходимост, така че оценката да взема под внимание потребностите на всички деца, независимо от тяхната възраст, националност, лични обстоятелствата или характеристики.

Стандарт No. 3 Ангажиращ

Информация, подкрепа и помощ за детето, така че то да бъде информирано, ангажирано и изслушано, да се получи неговото съгласие, да се вземе под внимание неговото мнение, и да му се даде възможност да се ползва от правата си.

Стандарт No. 4 Ориентиран към детето процес

Индивидуалната оценка трябва да се провежда по начин, който е ориентиран към потребностите на децата (например, когато е възможно в подходящи за деца помещения), като най-добрият интерес на детето е първостепенно съображение по време на целия процес.

Стандарт No. 5 Непрекъснат и навременен

Индивидуалната оценка се изготвя възможно най-рано, но е възможно да се наложи да бъде актуализирана; самата оценка допринася за действията в хода на цялото наказателно производство и след това.

Стандарт No.6 Мултидисциплинарен подход и подход на сътрудничество

Детето следва да се ползва от индивидуална оценка, за провеждане на която се прилага мултидисциплинарен подход и подход на сътрудничество между участващите специалисти.

СТАНДАРТ No. 7 С добро качество

Процесът на индивидуалната оценка се повежда от квалифициран, обучен персонал.

СТАНДАРТ No. 8 Адекватно ресурсно обезбечен и устойчив

Индивидуалната оценка следва да представлява процес с правилно разпределени ресурси по отношение на изграждането на капацитет, междуведомствено сътрудничество

СТАНДАРТ No. 9 Ориентиран към въздействие

Индивидуалната оценка се провежда като конкретна мярка, от която да последват конкретни резултати за реализиране на правата и удовлетворяване на потребностите на децата.

Стандарт No. 10 Ориентиран към напредък (Допринася към ученето)

Редовните прегледи на придобития в процеса опит водят до системни подобрения в удовлетворяването на потребностите на децата в хода на наказателните производства

Стандарт № 1:
Холистичен и цялостен

Независимо дали в качеството им жертви или обвинени или заподозрени, децата, участващи в наказателни производства се ползват от индивидуална оценка на всички свързани с тях обстоятелства, изготвяна с цел предприемане на необходимите мерки за посрещане на всички техни потребности по време както на наказателното производство, така и на производството по линия на благосъстоянието/закрилата на детето, които производства са следствие от извършеното престъпление.

Бележки по обосновката:

Когато децата участват в наказателно производство, независимо дали в качеството на жертви или заподозрени/обвиняеми, държавата има задължение да изпълни както отговорностите по отношение на наказателното производство, така и отговорностите по линия на закрилата/благосъстоянието на детето.

Оценката на индивидуалните обстоятелства („индивидуална оценка") на детето е отправна точка за всички деца при всяко наказателно производство и производство по закрила на детето, които произтичат от твърдяното престъпление. Правата и потребностите на детето, в качеството му на дете се оценяват от самото начало. Оценката служи също така, за да гарантира, че децата се ползват от правото си на чувствително към потребностите на децата съдебно производство и правото на всички необходими социални и образователни мерки и мерки за закрила.

Следователно оценката трябва: i) да отчита всички обстоятелствата, свързани с детето и ii) да бъде насочена към всички приложими отговорности на държавата към детето във връзка с проблема, който е предизвикал производството (по линия на наказателното правосъдие/закрилата на детето) и iii) да се стреми да гарантира, че всички необходими мерки за удовлетворяване на потребностите и правата на детето могат да бъдат правилно оценени (цялостен подход).

По-специално, тя следва да обръща внимание на личността и степента на зрелост на детето, на неговата икономическа, социална и семейна среда, както и на всякакъв друг конкретен белег за уязвимост.

Показатели

- Обхватът на оценката следва да бъде достатъчен, така че да обхване положението на детето в неговата цялост
- Подходящи източници на информация относно обстоятелствата на детето
- Достатъчно време за извършване на оценката

- Сходен процес за всички деца, а именно както деца жертви, така и деца, които са обвинени/заподозрени
- Включване както на действащи лица от системата на наказателното правосъдие, така и от системата на закрила/благосъстояние на детето
- Достъп до информация както за целите на наказателното производство, така и за целите на производството по линия на закрилата/благосъстоянието на детето
- Оценката следва да бъде специално насочена към всички потребности на детето и да взема под внимание всички подходящи мерки (напр. социални, образователни или мерки за закрила) в хода на цялото производство.

Стандарт № 2
Приобщаващ

Процесът на провеждане и използване на индивидуална оценка се адаптира при необходимост, така че оценката да взема под внимание потребностите на всички деца, независимо от тяхната възраст, националност, лични обстоятелствата или характеристики

Бележки по обосновката:

Децата, които са обвинени или заподозрени, а понякога жертви, може да бъдат обект на дискриминация, в зависимост от техните индивидуални особености или социални обстоятелства.

Нито едно дете не следва да бъде изключено от процеса на индивидуална оценка въз основа на неговите индивидуални особености или социални обстоятелства.

Всъщност, индивидуалната оценка е инструмент, който гарантира че производството правилно разглежда специфичните обстоятелства на децата. Оценката може да даде възможност да бъдат открити конкретни трудности, с които се сблъсква детето или конкретни видове уязвимост на детето.

Аналогично, индивидуалната оценка трябва да бъде адаптирана при необходимост, така че да взема под внимание специфичните потребности на децата.

В някои случаи, процесът на индивидуална оценка може да изисква допълнителен експертен капацитет или източници на информация.

Например, дете със специални потребности може да се нуждае от специална подкрепа по време на провеждане на оценката.

Дете мигрант може да се нуждае от помощта на преводач. Културните медиатори може също да играят важна роля като помагат да се изяснят обстоятелствата на дете от друга държава.

Показатели

- На всички деца се прави индивидуална оценка
- При провеждането и използването на процеса на индивидуална оценка е гарантирано равно третиране
- Процесът на индивидуална оценка се адаптира съобразно конкретните обстоятелства на децата (като напр. обстоятелства, свързани с пола, с принадлежността към ЛГТБ общността, медицински нужди и обстоятелствата на етническите малцинства, като напр. децата от ромски произход)

- Въведени са специални стъпки или мерки, за да се реагира на обстоятелствата на децата със специални потребности, например адаптирани процедури за деца с увреждания и включване на необходимия персонал (например преводачи)
- Обучението, свързано с процеса на индивидуална оценка дава необходимата подготовка на специалистите да гарантират недопускане на дискриминация и да вземат под внимание специфичните потребности.

Стандарт № 3: Ангажиращ

Информация, подкрепа и помощ за детето, така че то да бъде информирано, ангажирано и изслушано, да се получи неговото съгласие, да се вземе под внимание неговото мнение, и да му се даде възможност да се ползва от правата си.

Бележки по обосновката:

Процесът на индивидуална оценка следва да служи като основно средство, което да гарантира, че детето може да участва в наказателното производство като цяло и да се ползва от процесуалните гаранции, които би следвало да са осигурени за него.

Децата следва да бъдат изслушвани по въпросите, които ги засягат. Индивидуалната оценка следва да включва непосредствено децата и да бъде провеждана по начин, който отчита тяхното мнение, потребности и опасения.

За да се гарантира възможността на детето да участва в индивидуалната оценка, то трябва да получи информация и консултация относно процеса на провеждането ѝ.

Това включва правна помощ за детето, особено в степента, в която оценката обхваща обстоятелства, които може да са от значение за определяне на неговата наказателна отговорност.

Включва помощ от независим настойник в случаите, когато има конфликт на интереси с родителите или не присъства родител.

Следва да се търси съгласие на детето да участва в индивидуалната оценка. Детето следва да има право да не участва в индивидуалната оценка.

Индивидуалната оценка на обстоятелствата на детето не накърнява правото му на защита, включително правота да запази мълчание. Правните съветници следва да бъдат привлечени в процеса в ролята им на процесуални гаранти.

Следва да има въведени гаранции за защита на данните, за да се запази неприкосновеността на личния живот на детето.

Следва да бъде изрично потърсено мнението на детето относно ключови елементи на оценката. Констатациите от оценката следва да бъдат споделени с детето по начин, който е съобразен с неговата възраст и ниво на разбиране.

Показатели

- Наличие на информация относно индивидуалната оценка, във вид, съобразен с детето и с възрастта му
- На детето се осигурява независима подкрепа и помощ
- Формуляр за съгласие на детето или неговия настойник за участие в оценката
- Включване на правен съветник на детето, за да се гарантира, че оценката не накърнява правата на детето на защита.
- По време на всички интервюта, свързани с оценката се използва комуникация, подходяща за деца.
- Използване на цифрови инструменти, за да се гарантира комуникация с детето, където обстоятелствата го позволяват или насърчават.
- Мнението на детето е получено и взето под внимание.
- На детето следва да бъде осигурена информация за това как оценката допринася за вземането на решение
- Мерки за опазване на неприкосновеността на личния живот
- Обучение на участващите специалисти по техники за комуникация, подходяща за деца.

Стандарт № 4:
Ориентиран към детето процес

Индивидуалната оценка трябва да се провежда по начин, който е ориентиран към потребностите на децата (например, когато е възможно в подходящи за деца помещения), като най-добрият интерес на детето е първостепенно съображение по време на целия процес.

Бележки по обосновката:

Индивидуалната оценка следва да бъде ориентирана към детето и провеждана по съобразен с детето и разбираем за него начин. По всички въпроси свързани с детето, неговият най-добър интерес следва да е първостепенно съображение.

Показатели:

- Местоположение: Уверете се, че индивидуалната оценка се провежда в подходяща за деца стая (избягвайте смущаваща среда)
- Време: Уверете се, че времето на индивидуалната оценка взема предвид обстоятелствата на детето (време на интервюто, осигуряване на достатъчен брой почивки и т.н.)
- Персонал: Включете професионалисти, обучени в детското развитие, правата на детето и комуникацията на децата (избягвайте враждебни техники)
- Подкрепа: Уверете се, че детето получава подходяща подкрепа чрез включване на родители и настойници (където и когато е уместно)
- Уверете се, че най-добрите интереси на детето са основно съображение през целия процес: Вземете мерки за справяне с емоционалното благополучие на детето

Стандарт № 5:
Непрекъснат и навременен

Индивидуалната оценка се изготвя възможно най-рано, но е възможно да се наложи да бъде актуализирана; самата оценка допринася за действията в хода на цялото наказателно производство и след това.

Бележки по обосновката

Индивидуалната оценка е нещо, което трябва да се изготви при първа възможност, така че да осигури информация за необходимите процесуални гаранции и за мерките за закрила на детето, които трябва да бъдат предприети.

Също така е необходимо оценката да се актуализира, ако обстоятелствата около детето се променят. Това е важно с оглед на факта, че някои неща в живота на детето могат лесно да се променят и съответно трябва да бъдат взети под внимание.

Това налага промените в обстоятелствата около детето да се наблюдават с помощта на подходящи средства.

Индивидуалната оценка следва да е своевременно достъпна за използване за целите, за които е предназначена.

Тя следва да бъде използвана текущо, в хода на цялото производство, за да бъде взета под внимание при различните стъпки в производството и всички уместни мерки, които следва да произтекат от тях.

Показатели

- Оценката се провежда при първия контакт на детето със системата за правоприлагане или със социалните работници вследствие на престъплението или скоро след това.
- Съществува система, която дава възможност индивидуалната оценка да бъде актуализирана от специалистите, работещи с детето.
- Съществува система за периодично наблюдение за установяване дали са настъпили промени в обстоятелствата около детето.
- Съществува система, която гарантира, че индивидуалната оценка допринася за вземането на решения по време на хода на производството.

Стандарт № 6
Мултидисциплинарен подход и подход на сътрудничество

Детето следва да се ползва от индивидуална оценка, за провеждане на която се прилага мултидисциплинарен подход и подход на сътрудничество между участващите специалисти.

Бележки по обосновката:

Мултидисциплинарният подход гарантира, че за индивидуалната оценка на детето се използват различни знания и умения.

Той позволява правилното разглеждане на различни аспекти на обстоятелствата, свързани с детето.

Мултидисциплинарният подход улеснява установяването на конкретни затруднения на детето или различните видове уязвимост на детето.

Например медицинският специалист следва да може да определи дали детето има когнитивно или личностно разстройство, понякога произтичащо от черепно-мозъчна травма.

Това оказва голямо влияние върху взаимодействието на детето със системата за наказателно правосъдие, включително върху потенциалното ниво на рецидив. Възможно е тези деца да се нуждаят от неврорехабилитация. Установяването на това обстоятелство в хода на провеждане на индивидуалната оценка вероятно ще се окаже сериозна стъпка в производството, както за детето и така и за правосъдната система.

> „Получихме убедителни доказателства, че друго важно съображение относно младите пълнолетни лица в системата за наказателно правосъдие е потенциалното наличие на атипично развитие на мозъка... за проявяващите постоянство в престъпното си поведение и след навършване на пълнолетие лица е по-вероятно да страдат от невропсихологични разстройства, включително когнитивни затруднения при мисленето, действията и решаването на проблеми, емоционалната грамотност и регулацията, обучителни трудности и езикови проблеми свързани с [често причинени от] черепно-мозъчна травма (ЧМТ).“
>
> Парламентът на Шотландия – доклад на Комисията по правосъдие относно ЧМТ и затворите (Tom McMillan)

Този подход следва също така да гарантира, че данните от индивидуалната оценка може да допринесат за различните процеси, в които детето участва и да са от значение за работата на различните специалисти, които носят отговорност за положението на детето по време на производството или положението му, вследствие на това производство.

Даването на възможност на специалистите да работят съвместно осигурява както цялостен, така и ефикасен подход.

Това също така гарантира, че няма да се налага детето многократно да бъде подлагано на процес на оценка, което би било риск травмата при децата жертви да се изостри или да доведе до други затруднения при децата.

Показатели:

- Участие на различни специалисти (правоприлагане, специалисти от социалната сфера, здравни специалисти, специалисти от сферата на образованието и т.н.)
- Включване на различни институции
- Протоколи за координация между ведомствата
- Срещи и инструменти за управление на случай
- Протоколи за обмен на данни между специалистите, във връзка с правилата за поверителност на данните

Стандарт № 7
С добро качество

Процесът на индивидуалната оценка се повежда от квалифициран, обучен персонал

Бележки по обосновката:

За да бъдат разбрани по-добре децата и техните потребности, на всяко равнище трябва да участват специалисти с подходяща квалификация и специално обучение. Това включва квалификация, свързана с детското развитие и детската психология; обучение по правата на детето, комуникация с деца и детско развитие.

В идеалния случай обучението следва да бъде мултидисциплинарно. Също така то трябва да се провежда редовно.

В идеалния случай системата трябва да бъде организирана така, че да гарантира редовно участие на такива квалифицирани и обучени специалисти.

Показатели:

- Специализирана квалификация или опит за професионалисти, извършващи оценки
- Включване на подходящия кръг от професионалисти
- Потребности от обучение за полицията, социалната сфера, адвокати, съдии, медиатори…
- Достатъчен обхват на обучението
- Редовно обучение
- Идентифицирани са стандартите за обучение
- Специализирани екипи за работа с деца, използвани за случаите, засягащи деца
- Провежда се редовна супервизия или интервизия

Стандарт № 8
Адекватно ресурсно обезпечен/устойчив

Индивидуалната оценка следва да представлява процес с правилно разпределени ресурси по отношение на изграждането на капацитет, междуведомствено сътрудничество

Бележки по обосновката:

Самата индивидуална оценка може да бъде стъпка, подлежаща на адаптиране, с обхват, съизмерим с конкретните обстоятелства на детето. В някои случаи може да е необходима по-детайлна оценка, налагаща включването на повече ресурси, в други случаи оценката е по-ясна и опростена като процедура.

В по-широк план, индивидуалните оценки следва да се опират на процес, за който са осигурени необходимите ресурси.

Ресурсите включват ангажираните специалисти, подкрепящи услуги, контролни списъци, обучение, експерти за конкретни случаи, цифрови технологии за управление на случай (кой има достъп до цифровата среда, с каква цел…) и стабилно финансиране.

Показатели:

- Специално (държавно) финансиране в подкрепа на процеса на индивидуална оценка
- Наличност на подходящи помещения
- Участващите организации са добре оборудвани за изпълнение на задачите
- Достатъчен персонал (натоварването на случаите не е твърде голямо)
- Мерки за подкрепа на персонала (например създаване на специализирани звена)
- Наличие на помощни инструменти
- В отделни случаи при процесът на планиране да се установи какво е необходимо за

Стандарт № 9
Ориентиран към постигане на въздействие

Индивидуалната оценка се провежда като конкретна мярка, от която да последват конкретни резултати за реализиране на правата и удовлетворяване на потребностите на децата.

Бележки по обосновката:

Индивидуалната оценка не се изготвя просто с цел отчитане на дейност.

Тя трябва да осигури информация за вземане на решение, което да е насочено към удовлетворяване потребностите и реализиране на правата на децата с оглед на мерките, които следва да бъдат предприети за тях по време на наказателното производство (напр. подготовка за съдебно интервю, мерки за преодоляване на риска от сплашване).

Оценката следва също така да допринася за вземането на решения относно услугите, до които следва да имат достъп тези деца, от социална, образователна или здравна гледна точка.

Тя трябва да информира за някои аспекти на решенията, които произтичат от или са свързани с наказателното производство, включително, например, възможностите за възстановително правосъдие.

Показатели

- Различни видове мерки, до които оценката може доведе (напр. процедурни гаранции; образователни, социални, защитни и здравни мерки и др.)
- Чрез участието на различни агенции
- Чрез участието на различни професионалисти
- Чрез правилните професионалисти, които имат достъп до индивидуалната оценка
- Използване както в наказателното правосъдие, така и в процесите на закрила и грижи за детето

Примери за специални процесуални гаранции, за които трябва да се използва информация от индивидуалната оценка	Примери за мерки, свързани с благосъстоянието/закрилата на детето, които следва да използват информация от индивидуалната оценка в различните видове среда
♦ Информация, помощ и подкрепа ♦ Достъп до правна помощ/безплатна правна помощ ♦ Условия за провеждане на интервюто ♦ Възстановително правосъдие ♦ Настойничество (в случай на конфликт със семейството, за деца жертви) ♦ Мерки отнасящи се до наказанието (за деца, които са обвинени/заподозрени)	♦ Физическо здраве ♦ Психично здраве ♦ Социални услуги ♦ Социални услуги (за децата жертви) ♦ Образование ♦ Мерки от значение за задържането/ареста (за деца, които са обвинени/заподозрени)

Стандарт № 10
Ориентиран към постигане на напредък (допринася за ученето)

Редовните прегледи на придобития в процеса опит водят до системни подобрения в удовлетворяването на потребностите на децата в хода на наказателните производства

Бележки относно обосновката:

Да можем да осигурим напредък в постигането на справедливо отношение към децата.

Процесът за оценка на индивидуалните обстоятелства и нужди на детето трябва да бъде преразгледан, наблюдаван и адаптиран, за да се вземат предвид новите тенденции, развития и добри практики. Това предполага добра система за обмен, изследване, наблюдение и събиране на данни.

Добрата система също така е фокусирана върху достигане до широк кръг от заинтересовани страни (включително обществеността), необходимостта да се работи за подобряване на осведомеността за необходимостта от правосъдие, подходящо за децата, и необходимостта от извършване на индивидуални оценки, за да се гарантира най-добрите интереси на детето е основно съображение в действията по отношение на тях. Всичко това допринася за солидна система за строителни процеси.

ПОКАЗАТЕЛИ

- Процесът на индивидуална оценка редовно се преразглежда и наблюдава на ниво политика и практика
- Напредъкът в системата е сравнителен
- Определете и се справете с конкретни предизвикателства
- Съответните точки от данни се събират и преглеждат Обмен на опит между участващите агенции
- Система за контакт с участници, за които индивидуалната оценка представлява интерес (напр. образование, здравни специалисти и т.н.)
- Насърчаване на обществената осведоменост
- Учене от добри международни практики

Последвай ни

Terre des homme in Europe
tdh-europe.org
twitter.com/TdhEurope
www.facebook.com/TdhEurope

Terre des hommes Hellas
www.facebook.com/tdh.greece
twitter.com/tdh_greece

Terre des hommes Romania
tdh.ro
www.facebook.com/TdhRomania

Child Circle
www.childcircle.eu
twitter.com/ChildCircle.EU

Child Rights Center, Serbia
cpd.org.rs
www.facebook.com/Centarzapravadeteta

Defence for Children The Netherlands
www.defenceforchildren.nl
twitter.com/DefenceChildren
www.facebook.com/DefenceForChildrenNL

Social Activities and Practice Institute, Bulgaria
www.sapibg.org/bg
www.facebook.com/sapibg

Terre des hommes
Helping children worldwide.

DEFENCE for CHILDREN

Child Rights Centre

SAPI

Проект FOCUS е съфинансиран от програма „Права, равенството, гражданство“ на Европейския съюз